

Собранието и пратениците на Република Македонија,

Свесни за чувствителната природа на децата и значењето на родителските улоги во животот на детето;

Свесни за стресот и траумата кај децата која ја предизвикуваат недоразбирањата меѓу родителите и возрасните;

Свесни за транс-генерацискиот трансфер и наследниот модел на однесување;

Свесни за фактот дека детето, за да оствари хармоничен развој на личноста, треба да расте во семејна средина, во атмосфера на среќа, љубов и разбирање;

Сочувствувајќи се со децата и нивната немоќ самите себе да си помогнат;

Незадоволни од застарените и неприлагодени законски одредби и институционални практики за бракот, семејството, грижата и воспитувањето на децата;

Не можејќи, во секое доба, да се потпрат на хуманост, разбирање и солидарност кон децата;

Сакајќи да промовираат поквалитетен воспитен процес и поквалитетни релации родител-дете;

Сакајќи да постигнат здрав развој на општеството, намалување на декаденцијата, деликвенцијата и криминалот;

Сакајќи да ги заштитат децата во ризик и да го олеснат животот на детето од дисфункционални семејства;

Сакајќи да ја потенцираат значајноста и вредностите на семејството, бракот и потребата на детето од двата родитела и квалитетот на емоционалните релации помеѓу детето и родителите,

Чувствувајќи одговорност за децата и настаните во општеството

Соочувајќи се со фактите дека децата немаат моќ да си помогнат самите на себе и институциите не ги гледаат децата туку законите и возрасните,

Препознавајќи дека, во оваа земја, децата на разведени родители на некој начин се ставени во социјална изолација и своевиден `домашен притвор`;

Имајќи предвид, како што е назначено во Декларацијата за правата на детето, која Генералното собрание на Обединетите Нации ја усвои на 20-ти ноември 1959 година, дека „на детето, со оглед на неговата физичка и ментална незрелост, му се потребни посебна заштита и грижа, вклучувајќи и соодветна правна заштита, како пред така и по раѓањето“,

Потсетувајќи се дека Обединетите нации во Општата декларација за правата на човекот прокламираа дека на детството му припаѓаат посебна грижа и помош,

Со цел да се задоволуваат потребите на детето и да ги заштитат од игрите на возрасните, недореченостите во законите и слабостите на институциите, и

Со намера да помогнат за намалување на семејните трагедии и доведување на семејството во душевна благосостојба со цел да се заштити бракот и семејството како институција и основна клетка на живеењето, без оглед на социјалниот и материјалниот статус, и придонесе за зголемување на наталитетот,

донесе:

Предлог Закон за измени и дополнувања на Законот на семејството.

НАЦРТ 13 ноември 2012

НАПОМЕНА:

Закосените текстови се кратко објаснување или образложение за предложените одредби и тие се бришат во конечниот текст.

Предлог

ЗАКОН ЗА ИЗМЕНИ И ДОПОЛНУВАЊА НА ЗАКОНОТ ЗА СЕМЕЈСТВОТО

Член 1

Член 2 се менува и гласи;

Семејство, во смисол на овој закон, е животна заедница на маж и жена, родители и деца и други роднини кои живеат во заедничко домаќинство или се во крвно сродство.

Семејство се заснова со одлуката на маж и жена да живеат заедно во брак или вонбрачна заедница и со раѓање или посвојување на деца.

Образложение: Според актуелниот член 2, маж и жена во брак воопшто не се семејство, ниту родител и малолетно дете кои живеат одвоено, што предизвикува семејни трагедии. Затоа пристапиме кон измени на овој член.

Член 2

Во член 4 став 1 после зборовите „заштита на семејството“ се става запирка и се додава зборот „бракот“, а после зборот „децата“ се додава „и детството“.

Се додава став 2:

„Заштита на мајчинството, подразбира мерки за развој на мајчинството како душевна состојба кај жените, подобар воспитен процес на децата и подобро функционирање на семејството.“

Член 3

Во членот 8 став 1, и насекаде во законот, зборовите „права и должности (родителско право)“ се заменуваат со „должности и одговорности“. Во првиот став се додава и реченицата: „Овие должности и одговорности остануваат подеднакви и при физичка сепарација, после развод или поништување на бракот.“

(Обидете се терминот „родителско право“ да го преведете на англиски, за да ја сфатите бесмисленоста на тој термин што ја обезвреднува улогата родител.)

Во ставот 3, после зборовите „интересите на децата“ се става запирка и се додаваат зборовите „според децата“,.

Се додава став 5:

„Родителското право е супсидијарно во однос на правата на детето. Правата на децата се над правата на родителите.“

Член 4

Се додава нов Член 13-а:

Ништо во овој закон, не попречува двајца да склучат договор за заеднички живот и си живеат во вонбрачна заедница, со или без договор. Договорот може да опфати меѓусебно помагање, издршка, имотни односи и сè друго за живот во двојка што содржи овој или друг закон.

Член 5

Во член 14, после ставот 4 се додаваат нови ставови 5, 6, 7 и 8:

„За распределба на пост-разводно родителство и видување на дете со одвоен родител центрите постапуваат според Законот за парничната постапка. *(За да може двата родитела да имаат увид во предметот и да приложуваат контра аргументи на клеветите од другата страна. Оваа одредба е една од најважните за заштита на децата!!! Бидејќи во пракса Центарот одлучува, а не судот.)*

За второстепено одлучување министерот формира независна комисија составена од независни институции и невладин сектор.

Комисијата е променлива за секој поединечен случај и се избира компјутерски од листата на стручни лица од независните институции и невладините организации.

Листата на стручни лица, на предлог на независните и невладините организации ја формира министерот на почетокот на календарската година.“

Ставовите 5 и 6 стануваат ставови 9 и 10.

Се додава став 11:

„Мислењето што го доставува центарот до судот, по прашање на пост-разводно родителство и видување на дете со одвоен родител, се изготвува заедно со, и во присуство на, странките. Првично мислењето се доставува до странките, и тие имаат право на жалба на тоа мислење до второстепеното одлучување. Доколку странките не го обжалат мислењето, тогаш центарот го доставува до судот.“

Идејата е да се даде некаква независност на второстепеното одлучување од телата на МТСП по прашања на решенијата од Центрите, а да не се менуваат други закони. Сличен модел е применет во други сфери дури и за првостепено одлучување.

Според член 3 од Законот за општата управна постапка, управните постапки за семејствата може да се предвидат со овој Закон. Бидејќи темите за децата и семејство се пречувствителни можеби е подобро постапките да се предвидат со овој закон. Може и усогласување на актуелниот Член 14 ставовите 4,5 и 6 за второстепеното одлучување со Законот за општата управна постапка член 227.

После член 14 се додава поднаслов: **Семејни вредности**

Член 6

Се додава нов Член 14-а:

„Основно семејство е заедница на маж и жена, заедно со нивните малолетни деца доколку ги имаат.

Семејство се формира со одлуката на маж и жена да живеат заедно во брак или вонбрачна заедница. *(Семејство се формира со одлука на маж и жена да го живеат животот заедно. Goldner-Vukov, 1988, првата фаза – основање на семејството)*

Со формирање на новото семејство, брачните другари се должни прво да водат грижа еден за друг, за нивниот брак, децата, домаќинството и семејството како целина, а потоа за членовите од старото семејство, сега фамилија по потекло.

Со формирањето на новото семејство, брачните другари се должни да се ослободат од минатото, проблемите од претходното семејство да ги надминат, да им служат за шега и да ги остават зад нив.

Во семејството секој е субјект, има право да биде субјективен, и, должен е да ја има предвид и почитува својата и субјективноста на другиот.

При породување, таткото на детето е должен лично да биде присутен во установата. Доколку сака и условите дозволуваат, може да биде присутен и на самото пораѓање. Таткото е должен лично да ги земе мајката и детето од болница при отпуштање после пораѓање. Доколку таткото во моментот на пораѓањето не се наоѓа во болницата и лично не ги земе од болница, центарот ќе ги испита причините за дисфункционалноста на ова семејство. По потреба ќе го прати развојот на ова семејство.

Секој е должен своите очекувања од другиот или од себе да ги сведе на минимум.

Членовите на семејството, немаат право да си судат едни на други, ниту да се обвинуваат.

Никој не смее на другиот да му наметнува чувство на страв, вина или срам.

Никој нема право да ги повредува чувствата или емоциите на другиот.

Секој е должен да ги почитува емоциите на другиот и да внимава како другиот се чувствува.

Забранети се емоционални уцени, условувања, закани или казни. Особено најстрого забранети се емоционални казни, закани, уцени и условувања врз децата.

Забранети се било какви закани, уцени или условувања.

Забранета е демонстрација на моќ и игри на надмоќ.

Мажот и жената се рамноправни, ги уживаат истите законски и други права подеднакво, но не се исти. Имаат различни улоги во семејството.

Секој, на другите дома, им дава јасно до знаење за неговите потреби и желби. Вербалниот и невербалниот начин на кажување како и постапките треба потполно идентично да кажуваат.

Дозволено е слободно и автентично доживување на чувствата. Забрането е таење, криење, потиснување на болка, бес, гнев, омраза, презир и незадоволство. Тие во домот слободно се изразуваат на, за возраста, природен и социјално прифатлив начин.

(Член 14-а постоел, бил избришан, сега се додава нов)

Член 7

Се додава нов Член 14-б:

Семејството започнува со одлука на жена и маж да живеат заедно.

Доколку жена роди дете без заедничка одлука со маж да живеат заедно, се смета за несовесна и дисфункционална мајка и нејзиното родителство ќе биде под постојан надзор на Центарот за социјални работи.

Доколку мајка не знае, не е сигурна или крие кој е таткото на нејзиното дете, или даде лажни податоци за таткото на нејзиното дете, се смета за несовесна и дисфункционална мајка и нејзиното родителство ќе биде под постојан надзор на Центрите за социјална работа.

Доколку жена во брак роди дете од друг, без знаење на сопругот, се смета за несовесна и дисфункционална мајка и сопруга и ќе биде пратена на советуваиште.

Доколку жена, без согласност од мажот, самата одлучи да имаат дете, и не му соопшти на мажот дека можеби ќе имаат дете до шестата лунарна седмица од бременоста, се смета за несовесна и дисфункционална жена и мајка.

Доколку дете не си го знае едниот родител поради вина на другиот родител, државата ги презема сите мерки да се дознае родителот на детето, доколку тоа самото го побара тоа на било која возраст.

(Член 14-б постоел, бил избришан, сега се додава нов)

Член 8

Се додава нов Член 14-в:

Во бракот и семејството комуникацијата и конверзацијата е хоризонтална. Обраќањето започнува во прво лице еднина (јас, мене, моето) и се раскажува за себе. Понатака така се продолжува и искрено се кажува сопственото субјективно доживување и личните чувства по сите прашања од разговорот. Соговорникот е должен да покаже разбирање за тоа што другиот го кажува, колку и да му изгледа нелогично.

Возрасните се должни да ги разберат децата. Децата не се должни да ги разберат возрасните.

Забрането е вкрстување на трансакциите.

Во одговор се дава фидбек, а коментари се избегнуваат.

Задолжително е брачно советување пред случување брак, за време на брак кога има проблеми или дисфункции, пред и по развод. Советувањето се врши во овластени организации.

Член 9

Во член 17 се додаваат ставови 2, 3 и 4:

Дозволено е најмногу два законски брака.

По исклучок од став 1, дозволено е повеќе од два брака доколку центарот го одобри тоа ако утврди дека лицето постигнало зрелост, чувство на одговорност и тоа нема да го наруши животот на некое од неговите деца.

Склучување на нареден брак дозволено е три години после разводот.

Член 10

Во членот 23 се додаваат ставови 4, 5 и 6.

„Идните брачни другари приложуваат и медицински уверенија за нивната физичка и психичка здравствена состојба, предбрачен договор и потврда за посетено (пред)брачно советување.“

Министерот за труд и социјална политика пропишува правилник за содржината и формата на предбрачниот договор.

Министерот за труд и социјална политика пропишува правилник за условите и начинот за вршење на брачното советување и условите за овластување на институциите кои вршат брачно советување.“

Член 11

Во член 24 на крајот на првиот став наместо точката се става запирка и се додаваат зборовите: „и дали имаат лекарско уверение, предбрачен договор, предбрачно советување и свесност на лицата за содржината на истите и одговорностите што им претстојат.“

Член 12

Во ВТОРИОТ ДЕЛ после членот 30 се додава поднаслов **3. Брачни вредности.**

Се додава нов Член 30-а

Брак е еротска љубов и пријателство помеѓу маж и жена. Тоа е соединување и сексуално задоволство на две индивидуи, склучен да создава благосостојба и среќа меѓу луѓето. Тоа е духовна и материјална заедница помеѓу сопружниците.

Секој е должен да си избере животен сопатник, чија што среќа буди и го прави среќен и него самиот, па сопствената среќа му ја пренесува на сопружникот и така возвратно.

Интимата и интимноста најприсно се негува со сопружникот.

Сопружниците емотивно се осамостојуваат од примарните семејства и се лојални на своето создадено семејство.

Сопружниците ги напуштаат своите некогашни улоги на деца и целосно си ги преземаат новите улоги на сопружници, родители и домаќини. Брачните другари треба да бидат свесни дека со преземањето на новите улоги се менуваат личните потреби, а со тоа и некои лични очекувања од другиот и од себе.

Никој нема право да се претставува со лажна слика за себе. Секој е должен да го прифати партнерот таков каков што е. Никој нема право да очекува, ниту да бара од другиот да се промени. Сопружникот или се прифаќа таков каков е, или се остава со благослов.

Секој е должен да ги освестува, осознава и говори за своите очекувања, и од себе и од другиот. Секој е должен да му ги соопшти на партнерот јасно, недвосмислено и гласно, оние свој очекувања од него од кој што не сака или не може да се ослободи.

Брачните другари водат сметка, децата и тие самите, да живеат во топло семејно гнездо и срдечното семејно окружување.

Брачните другари ја негуваат меѓусебната доверба.

Бракот е основното семејство на брачните другари.

Бракот е темел и столб на семејството.

Родителите на брачните другари, нивните браќа и сестри се претходните нивни семејства, сега се подалечни од сопружникот и децата, односно се фамилија по потекло.

Поединецот во својот живот е должен најчесно и најдобро да постапува кон својот брачен другар и децата.

Брачните другари, доколку сакаат игри од типот „садо-мазо“, „нели јас сум во право“, „кој е главен тука“, „жртва и/или спасител“ или „кој ќе победи“ должни се да ги договорат правилата на играта, да се придржуваат до нив и да ги играат подалеку од децата.

Брачен другар нема право да се здружува со други лица од претходните нивни семејства или со трети лица против својот сопружник.

Никој не смее да земе улога на жртва или спасител за бракот, семејството или децата.

Сопружниците ги негуваат меѓусебните: привлечност, секс, почит, разбирање, грижа, искреност и доверба, посветеност, прифаќање и проштевање, носењето заеднички одлуки и структурирањето на времето. Истите треба да бидат застапени според потребите на двајцата.

Член 13

Во членот 33-а се додаваат ставовите 2, 3 и 4.

Министерот за труд и социјална политика донесува правилник за заштита од психолошко, ментално, душевно, духовно, социјално, емоционално, сексуално и институционално насилство и вознемирување во семејството.

(Алтернативно: Правилник за заштита од не физичко насилство и вознемирување во семејството, или Правилник за здраво семејно живеење, каде би влегле и финансиското малтретирање и заштита од пасивна односно тивка агресија, заштита од брачни и семејни дисфункции, препораки, поуки, како е добро или не, и одредби како треба или би требало, а не само како не треба.)

Лице кое се чувствува, или смета дека некој друг во семејството е, изнасилено или вознемирувано по основ на став 2 од овој член, може да

побара помош од центарот за социјални работи. Центарот е должен да преземе мерки за спречување и заштита од таков вид насилство и вознемирување.

Доколку возрасен жестоко се кара пред очите на децата, или не се придржува до правилникот од став 2, казната е од 100 до 1000 евра по возрасен, што треба да ја уплатат на сметка на детето со која може само детето да располага од полнолетство.

Член 14

Се додава нов член 43-а:

„Родителот со кого детето физички не живее има право и должност да одржува лични односи и непосредни контакти со своето дете на постојана основа и без ограничувања, додека траат управните или судските спорови.

Родителот кај кого е сместено детето е должен да го обезбеди потребниот контакт од став 1, во спротивно Центарот времено ќе го довери детето на другиот родител.“

Образложение: Ова е многу важен член да не го отуѓат детето од родител додека траат правните процеси.

Член 15

Се додава нов член 45-а:

Абортус во брак е дозволен само со согласност од сопругот.
(Алтернативно: сопругот да биде известен и да даде свое мислење)

Член 16

Во членот 46 во првиот став се додава реченица: „Овие права и должности остануваат подеднакви и по разделување на родителите, развод или поништување на брак, без разлика кај кого детето физички е сместено.“

На крајот на вториот став наместо точката се става запирка и се додаваат зборовите: „и независно од односите помеѓу неговите родители и во семејството.“

Меѓународниот пакт за граѓанските и политичките права во член 23 став 4 е изнесена заложбата, на државите – членки на овој пакт, за донесување на соодветни мерки за обезбедување на еднаквост во правата и одговорностите на сопругниците во поглед на бракот, за време на бракот и при неговото раскинување.

Член 17

Во член 47 став 3 и 4, после зборовите „непосредни контакти“ се додаваат зборовите „на постојана основа“,

Образложение: Така е според член 9 од Конвенцијата за правата на детето и така е подобро за детето според науката. Впрочем кој има право, во здрава релација, да попречува дете да си биде со родителот.

Се додава став 6:

„Малолетно дете и негов физички одвоен родител се семејство.“

Член 18

Во член 49 зборовите „родителот кај кого детето живее“ се заменуваат со зборовите „двата родители“

Образложение: Дефиниција по ЕУ Конвенцијата за контакт со децата.

Член 19

Се додава нов Член 53-а:

Жена или маж, може да има деца најмногу со два различни партнера.

По исклучок од став еден дозволено е да има деца и со повеќе различни партнери доколку центарот или судот го одобри тоа, откако ќе утврди дека тоа нема да го наруши животот на некое од неговите деца.

Лице кое без согласност од центарот по биолошки пат се здобие со малолетни деца од повеќе различни партнери се смета за неодговорен, и неговите родителски должности и одговорности се под постојан надзор на центарот.

Член 20

После членот 75 се воведува ново поглавје III-а ПРАВАТА НА ДЕТЕТО

Се воведува член 75-а:

„Родителското право е супсидијарно во однос на правата на детето. Правата на детето се над правата на родителите и возрасните.“

Примарно значење и на прво место се интересите на детето. Своите интереси детето ги покажува и самото. *(од Членовите 3 и 18 од Конвенцијата за правата на детето и Член 5б и 16г од Конвенцијата за елиминирање на сите форми на дискриминација на жените)*

Со должно внимание се зема превид и почитува мислењето на детето, во секоја сфера и секој поглед од неговиот живот. *(Член 12 од Конвенцијата за правата на детето.)*

Член 21

Се воведува поглавје III-б НАДЗОР НАД ПРАВАТА НА ДЕТЕТО

Се воведува член 75-б:

Надзорот над правата на децата во семејствата го вршат Центрите за социјална работа, Министерството за правда, Народниот правобранител и други овластени организации,

Надзорот на правата на децата во државните институции, го вршат невладини организации со претходна најава и подготвени прашалници. Оној над кого е најавен надзорот, е должен да пружи кооперативност во надзорот.

Член 22

Се воведува ново поглавје „III-в ВОСПИТУВАЊЕ НА ДЕЦАТА“

Се додава нов Член 75-в

Секогаш кога е изводливо, детето треба да биде чувано од родител. Доколку ниту еден од родителите не е во можност, тогаш детето се дава да го чуваат други и трети лица.

Еднородителско семејство не е добар воспитен процес за детето.

„Деца најдобро се воспитуваат невербално и со постојани лични и сопствени примери и поведение.

Толеранција во бракот и семејството е правило, а не исклучок.

Родителите треба да бидат свесни за фактот дека детето, за да оствари хармоничен развој на личноста, треба да расте во семејна средина, во атмосфера на среќа, љубов и разбирање.

Детето е рамноправен субјект во семејството и главен во сопствениот живот.

Родителите се должни да перципираат за што детето покажува интерес, да покажат разбирање и почит кон тоа, и секогаш кога се во можност да му го овозможат тоа или да му дадат поддршка. Освен во патолошки или против законски случаи.

Родителот не смее своите идеи, планови, концепции и проекции за детето да ги наметнува на детето. Родителот треба да се откаже од, или да биде свесен за, сопствената идеја за нечиј друг живот. *(Изворот на сите*

човекови проблеми, и на човештвото воопшто, е сопствена идеја за туѓ живот. Ова важи на интимно, семејно, локално и глобално ниво.)

Никој нема право детето да го одвојува од родител против негова волја. (Ова е членот 9 поврзано со членовите 7 и 18 од Конвенцијата за правата на детето. Истото го кажува и член 4 од ЕУ конвенцијата за Contact Concerning Children. Никој, подразбира ниту родител, ниту законски застапник ниту центарот за социјална работа освен судот во случајот опишан на начин во Конвенцијата.)

Родителите (треба да) покажуваат интерес и разбирање за потребите на децата. Треба да имаат свест и свесност за посебноста на детството и посебноста на секое дете индивидуално.

Детството е период од животот во кој децата имаат право да уживаат без наметнување од страна на возрасните.

Децата се беспомошни, невини суштества на кои им е потребна постојана родителска грижа и внимание, различна за секоја возраст.

Децата во зависност од возраста треба да се чувствуваат заштитени од суровата реалност. Не смеат да бидат изложени на голем стрес во било која сфера на своето живеење: во училиштето и воншколските активности, во секој сегмент на нивниот социјален живот, а најмалку во семејното окружување.

Родителите, во зависност од возраста, немаат право да ги држат децата во `стаклено своно` каде се сосема безбедни и настрана од светот на возрасните, туку ги подготват своите деца за предизвиците кои ги носи процесот на растењето и животот.

Забрането е со децата да се постапува строго и сурово.

Родителите немаат право да се однесуваат како детето да е нивна сопственост.

Родителите развиваат свесност за перцепцијата и проекцијата за детето. Треба да бидат свесни дали го љубат и почитуваат детето или ја љубат и почитуваат сликата што си ја замислиле за него. Да размислат дали попрво би се откажале од детето или од сонот што го имаат за него.

Секој родител е должен да му овозможи на детето чувство дека двата родитела му се речиси подеднакво битни.

Вниманието на детето треба да биде свртено кон себе. Во слободно време, вниманието на машкото дете треба повеќе да биде кон таткото, а вниманието на женското дете кон мајката.

Детето самото си го организира своето слободно време.

Бивши сопружници наместо да им сервираат стресно секојдневие, треба да тежнеат на децата да им овозможат среќно и безгрижно детство.

Родителите немаат право да го контролираат детето постојано, но треба да постават граници. Широчината на границите зависи од возраста на детето.

Забрането е на децата да им се наметнува чувство на страв, вина или срам. Забрането е застрашување, осудување, обвинување, величање или понижување на детето.

Кога детето не е во можност да одлучува за себе, родителите заедно одлучуваат за важни прашања за детето и тоа го прават имајќи ја предвид волјата на детето.

Родителите се должни да се откажат од своите очекувања од детето, но не од детето.

Родителите треба да бидат позитивни и негувачки. Позитивно критичко родителство е дозволено е многу ретко и во исклучителни случаи, а негативно родителство е апсолутно забрането.

На родителите им е забрането да водат инает.

На родителите им е забрането употребата на тешки зборови. На дечињата им е дозволено слободно изразување, особено дома, а родителите и на тој начин дознаваат што на детето му се случува внатре во него.

Родителите кога се обраќаат на децата избегнуваат да користат негација и зборовите „не, немој“. Она што е невозможно, или според нив недозволиво, на друг начин го прикажуваат и го образложуваат.

Родителите ја избегнуваат употребата на префиксот „нај“. Изрично е забрането при воспитување на децата.

На родителите им е забранета употребата на зборот „лаже, лажеш“. Особено е забрането при воспитување на децата. На дечињата им е дозволено, и дозволиво е сопствените проблеми да си ги решаваат преку фантазиите нивни.

Забрането е да се тераат децата да прават нешто за што не се дораснати или подготвени.

Забрането им е на родителите да се однесуваат со децата како да се нивна сопственост.

На родителите им е забрането своите амбиции да ги остваруваат преку децата.

Никој нема право да забрани или попречи нечија љубов.

Односот на родителите со децата се поставува така, машкото дете да се идентификува со таткото или друга машка личност, а женското дете да се идентификува со мајката или со друга женска личност.

Забрането е прекинување. По исклучок, прекинување е дозволено еднаш до два пати во денот кога тоа е неминовно. Прекинувањето во вакви случаи се врши со голема почит, љубов, внимание и разбирање. Притоа се дава извинување и образложение за прекинувањето.

Дома, во семејството и во емотивниот живот, забранета е употребата на зборовите „треба да“ и „мора да“. Кога се искажува потреба, се користи „имам потреба“ или „мене ми треба“. Препорачливо е почесто да се користат зборовите „јас сакам или не сакам“ и да се почитува тоа.

Во непријатни ситуации, на родителите им е забранета употребата на прашалното зборче „зошто“. Наместо него се употребува „што“ и/или „како“ (дојде до тоа, или се случи тоа), и се фокусира на излезот и решението. Сите покажуваат разбирање за ситуацијата.

Децата не се должни да бараат дозвола од родителите за работи за кои се зрели самите да одлучуваат и ги прават.

На родителите им е забранета реторика што кај децата изнудува одговор и постапки какви што сакаат или очекуваат родителите. Родителите треба да го избегнуваат зборчето „нели“. На возрасните во комуникација со децата забрането им е да поставуваат „нели-прашања“. Нели-прашање е граматичка структура во која декларативна изјава или императив е претворен во прашање со додавање на прашална форма.

Родителите својот став и прашање кон животот го усогласуваат. Евентуалните разлики јасно се презентираат. Најстрого е забрането, на децата да им се праќаат контрадикторни (спротиставени) пораки. Ова особено важи за невербалните и имплицитните пораки, како и за вербалните и писмените пораки.

Секое дете самото си одбира кој родител повеќе го сака. Родителите тоа го почитуваат и го поддржуваат.

Забранета е користење на децата во меѓусебните расправи на сопругниците.

Доколку детето често се разболува, нема другарчиња, слабо го совладува градивото за учење, или невообичаено се здебелува, Центарот за социјални работи, ја разгледува можноста детето да им биде одземено на родителите и да биде згрижено на друго место. Истото важи доколку детето станува опседнато и зависник од компјутери, видео игри и сл. Децата со сигурност ќе им бидат одземени на родители кои прават на детето да му биде здодевно.

На децата е дозволено им е, и препорачливо е, својот бес да го исфрлаат и покажуваат дома. На родителите е забрането им е својот бес да го истураат врз децата.

Министерот за труд и социјална политика пропишува препораки и поуки како е најдобро и/или повољно да се постапува со дете во семејството. Тоа се одредби кои немаат предвидено казни, но будат свесност кај родителите и институциите, и нивната примена е оставена на совеста на родителите и возрасните.

Член 23

Член 76 се менува и гласи:

„Родителското право родителите го вршат заеднички и спогодбено во договор со детето и со почитување на неговата слободна волја и почитување на правата на детето. Во случај на несогласување на родителите во вршењето на родителските должности и одговорности, или нивно непочитување на потребите на детето, според детето, решава Центарот за социјална работа сериозно земајќи ја предвид слободната волја на детето.“

Член 24

Во член 77 став еден после зборовите „Ако тоа го бараат интересите на детето,“ се додава „или по сопствена слободна волја на детето,“. Во продолжение на првиот став се додава реченица: „Во ваков случај, лицето или установата каде е сместено детето, може да бара издршка од двата родитела.“

Законите и институциите немаат право да се мешаат во приватноста и семејството на детето и одвоениот родител и до го попречуваат и ограничуваат нивнотовидување и контакти, ја одземаат родителската улога, а детето да го лишуваат од едниот родител, неговата топлина и авторитет.

Член 25

Член 78 се менува и гласи:

„Во случаите кога родителите на детето не живеат заедно, тогаш во договор со детето се спогодуваат за родителството, сместувањето на детето, издржувањето и контактот со родителите. Ако родителите не ја почитуваат слободната волја на детето и/или за тоа не можат да се спогодат или ако нивната спогодба не одговара на интересите на детето, времено решение за тоа ќе донесе Центарот за социјална работа, сериозно земајќи ја предвид слободната волја на детето, и случајот ќе го прати на суд.“

При тужба за развод родителите, поднесуваат спогодба за пост-разводно родителство, заверена на нотар, која меѓу другото содржи сместување, издршка и контакт на детето со родителите. Доколку не се спогодат, секој родител е должен да достави своја предлог спогодба. Спогодба се должни да направат и кога се разделени.

Министерот за труд и социјална политика ја пропишува содржината и формата на спогодбата за пост-разводното родителство.

Центарот во своето работење по член 78 и 79, и кога формира мислење за судот постапува според Законот за парничната постапка, но забрзано и со пократки термини.

Центарот за социјална работа нема право да го двои детето од родител против негова волја. Такво право има само суд ако по законска постапка утврди дека таквото раздвојување е неопходно и е во најдобар интерес на детето.

(Актуелниот член 78 е во контрадикторност со членовите 80, 272 и 273 од Законот и член 9 од Конвенцијата. Последниот став е преземен од Конвенција за правата на детето, член 9.)

Член 26

Член 79 се менува и гласи:

„Во случаите кога родителите на детето не живеат заедно тогаш тие се спогодуваат за начинот на одржување на личните односи и непосредни контакти со детето, почитувајќи ја потребата на детето од два родитела на постојана основа и на секоја возраст. Доколку разделени пред да се разведат, родителите на детето во рок од најмногу еден месец не се согласат за начинот на одржување на личните односи непосредни контакти со детето, Центарот за социјална работа донесува решение за тоа.

Додека се изготвува Решението, родителите се присутни во центарот и непосредно учествуваат во изготвувањето. При тоа, поред другите излагања, предлагаат и прифаќаат исклучоци, отстапки и толеранции.

Секогаш кога е можно, детето треба да остварува непречен контакт со физички одвоениот родител.

Сместувачкиот родител (становник) е должен да обезбедува контакт, средби, гледање и слушање на детето со секој со кој што детето е емоционално поврзан. На начин како што милува детето. Ова важи за другарчиња, братучеди, роднини и пријатели на родителот со кој што детето се зближило или некој кој имал улога на родител или е значајна фигура во перцепцијата на детето.

Министерот за труд и социјална политика донесува правилник за контакт на дете со физички одвоениот родител и правилник за содржината и формата на решенијата за контакт на дете со физички одвоениот родител.

Решението за одржување на личните односи и непосредни контакти на постојана основа се издава до 18 год. возраст на детето. Тоа содржи загарантирано минимум количество видување, доколку одвоениот родител може да го исполни, а динамиката на гледање се прави со спогодба помеѓу детето и родителите. Физички одвоениот родител има предимство во избор на денови и начин на видување. *(ова е антидискриминациона мерка што детето на некој начин му е одземено)*

Во диспозитивот на секое решение, пред секоја нумеричка вредност, периодичност или одредени денови во решението пишува „најмалку“ или „барем“, и „Ова решение не ги попречува детето и одвоениот родител да си се гледаат почесто и престојуваат подолго доколку самите сакаат“.

Решението и спогодбата не ги попречува детето и одвоениот родител да се гледаат почесто и престојуваат подолго од предвиденото. Доколку од оправдани причини не можат да се видат во некој термин тоа се надоместува претходните и/или наредните денови.

При определување на личните односи и непосредните контакти на детето со родителот, Центарот за социјална работа сериозно ги зема предвид неговите невербални кажувања, слободната волја, ставови и мислења. Во зависност од возраста и степен на развој центарот го доделува на оној родител кај кого детето сака. Со наполнети осум години возраст, детето самото одлучува кај кого ќе биде сместено по развод, а со наполнети четири години сериозно се зема предвид определбата на детето.

Центарот за социјална работа по барање на детето или родителот може одново времено да го уреди начинот на одржување на личните односи и непосредни контакти на родителите со децата ако тоа го бараат изменетите околности и таков предлог да достави до судот.

Одржувањето на личните односи и непосредните контакти на децата со родителите може да се ограничи или привремено да се забрани само на суд и заради заштита на здравјето и најдобрите интереси на детето. За вакво ограничување или забрана центарот може да издаде решение со важност до 3 месеца и веднаш да го прати случајот на суд.

Во случај кога не се остварува правото на малолетното дете да одржува непосредни контакти со родителите и други блиски роднини на родителот кој умрен, на кого му одземено родителското право или од други причини спречен да го врши родителското право, Центарот за социјална работа, донесува решение за начинот на одржување на непосредните контакти.

Психологот во центарот за социјална работа, кога утврдува дали детето вербално или не, дава автентични или изнудени изјави, работи под психолошка супервизија независна од центарот и државните органи.

Министерот за труд и социјална политика пропишува Методологија за работа со родители во развој и нивните деца и Правилник за психосоцијална помош на семејства во развод.

Актуелниот Член 80 не дозволува поделено родителство дури и кога тоа е во најдобар интерес за детето. Родителите така да се договорат и/или детето така да сака, центарот и судот да проценат дека поделено старателство во одреден случај е најдобар интерес за детето, актуелниот закон не дозволува таква пресуда во интерес на детето. Дозволува само еден родител после развод, трето лице или установа.

Со измените на член 80 се дава таква можност за два родитела после развод кога тоа е во најдобар интерес на детето, родителите така се спогодат и/или детето така сака. Издршката во ваков случај ќе се одредува како и секогаш, откако судот ќе ги утврди сите околности. Впрочем како и секаде во светот.

Член 27

Член 80 се менува и гласи:

Со пресудата со која се разведува или поништува бракот судот ќе одлучи за сместувањето и издржувањето на заедничките деца. Воспитувањето е заедничко и после разделбата на родителите. Судот одлучува и за минималното количествовидување и контакт со одвоениот родител до полнолетство кога нема да пресуди еднакво пост-разводно родителство.

Ако родителите не се спогодиле за ова или ако нивната спогодба не одговара на интересите на децата, нивната слободна волја и права, судот, откако ќе прибави мислења од центарот за социјална работа и други брачни, семејни или детски советувалишта и ги испита сите околности, ќе одлучи дали децата ќе останат на сместување кај еден родител или некои ќе останат кај мајката, а некои кај таткото или ќе одлучи за еднакво родителство или сите ќе бидат доверени на некое трето лице или установа.

Родителот на кого не му се доверени децата има право да одржува лични односи и непосредни контакти со нив на постојана основа, ако судот не определи поинаку кога е тоа во најдобар интерес на децата.

Судот, по барање на еден од разведените брачни другари, детето или Центарот за социјална работа, ќе ја измени одлуката за сместувањето на децата и за односите на разведените брачни другари спрема нивните заеднички деца, доколку тоа го бараат изменетите околности.

Судот во своето работење по овој член постапува според Законот за парничната постапка.

„Менталното здравје на адолесцентите на разведените родители не е изложено на ризик. За менталното здравје на децата и адолесцентите поважни се функционалноста на семејството и кооперативниот однос на родителите отколку самата структура на семејството.“

Др. Драгана Батик

Член 28

Се додаваат нови членови 80-а, 80-б, 80-в, 80-г, 80-д, 80-ѓ, 80-е и 80-ж:
Децата не се предмет па за нив да се решава со паушал и без пропишани вредносни критериуми како што предвидува актуелниот Закон. Правата и интересите на детето се пред сè и ставени се во овој закон да не зависат од волјата и интересите на возрасните. Заради неговите потреби, со закон му се обезбедува на детето еднаков пристап до двата родители по развод. Целта е децата на разведени родители да се ослободат од социјалната изолација и „Своевидниот домашен притевор“. Замислете како би ви било некој да ве одвои од детето?! Уште полошо се чувствува дете кога некој го двои од родителот!!

Нов Член 80-а

„Секогаш кога е изводливо, судот определува еднакво родителство како најдобар модел на пост-разводно родителство. Се доделува на следниот начин:

1. Две дома (*би-локациско, бинуклеарно или двојадрено семејство*). Речиси половина од времето, но не помалку од една третина, детето е сместено кај едниот родител, а другото време кај другиот родител. Овој модел се применува кога секој родител има сопствено живеалиште близу еден до друг.

2. Еден детски дом. Детето живее во еден дом, а родителите се менуваат во тој дом по речиси пола од времето. Овој модел се применува кога живеалиштето на детето е заедничка сопственост на родителите.

3. Делник-празник. Школските денови детето е сместено кај едниот, а распустите и/или празниците и викендите кај другиот родител. Овој модел е поволен кога родителите живеат на различни населени места.

4. Ден-ноќ или дневен престој. Овој модел се применува кога едниот родител е во можност да го чува детето додека другиот е на работа.

5. Комбинирано рамновремено родителство. Судот може да додели еднакво родителство во комбинација од наведените модели или да го овласти центарот да го регулира моделот на еднаквото родителство. Може во истата пресуда или решение до одредена возраст и/или одредени услови да се определи еден модел (комбинација) на еднакво родителство, а од одредена возраст и/или во други услови друг модел.“

Преводи: Equal time parenthood - Изедначено по време родителство (рамновремено), Joint parenthood - Заедничко родителство и Shared parenthood - Споделено или Поделено родителство се различни светски термини со еднакво значење, и подразбираат, детето после развод престојува подеднакво време кај двата родители, но тоа не мора да биде баш идентично.

Нов Член 80-б

„Доколку на суд се докаже, дека во одреден случај еднаквото пост-разводно родителство не е најдоброто решение за детето, физички ќе го смести кај оној родител што има желба и подобри услови да се грижи за него на дневна основа и ќе му овозможи на детето почест и послободен контакт со другиот родител.

Судот нема да го додели детето на чување на родител кој што:

1. Има душевна болест
2. Зависник е од психотропни супстанции или алкохол
3. Промискуитетен е
4. Нема (слободно) време да биде со детето, колку што му потребно на детето зависно од возраста.

5. Детето јасно, недвосмислено, вербално или не, но автентично покажува или се изјасни дека не сака да биде сместено кај него.

6. Живее во странство или не покажувал интерес за детето долго време.

7. Има воображение дека детето е негова сопственост.

Исклучок од став два судот може да направи ако двата родители имаат нешто од наведеното и во други сложени, посебни и исклучителни случаи.

Во пресудата судот може да го додели детето на сместување кај едниот родител до одредена возраст и/или во одредени услови, а од одредена возраст и/или во други услови кај другиот родител.

Загарантираното минимално количество видување со одвоениот родител се специфицира за секоја возраст до полнолетство.

Истородност со детето, немање конфлуенца, симбиоза, друга патолошка врска или невроза што го попречува развојот на детето, се предимства за добивање на дете на сместување по развод. *(општи услови се ставаат во закон)*

Министерот за труд и социјална политика донесува Правилник за сместување на дете при разделба на неговите родители. *“ (посебни услови се предвидуваат со подзаконски акт)*

Нов Член 80-в

„Достаточно (задоволително доволно) видување на дете со одвоен родител за правилен раст и развој и воспитание на детето се смета една четвртина од вкупното време или една половина од слободното време на детето поминато со одвоениот родител, зависно од возраста и што е поповолно за детето.

Во услови кога родител не ја почитува потребата на детето од два родитела и кога детето и родителите не можат да се договорат колку детето да се гледа со одвоениот родител, се применува оптимизирано видување, контакт и комуникација со физички одвоениот родител. Ова се применува во услови кога не се применува „Еднакво пост-разводно родителство“.

Кога условите или возраста на детето не овозможуваат примена на став 1 тогаш се применува оптимизирано видување на дете со физички одвоен родител, доколку се во можност да го исполнат. Се состои најмалку од 20 часа месечно за дете од 3-6 месеца возраст, 30 часа месечно за дете од 6 до 12 месеца возраст, 40 часа месечно за дете од 1-2 год. возраст, 60 часа месечно за дете од 2-3 год. возраст и 120 часа месечно, годишни одмори, викенди, значајни денови и значајни моменти за дете од 3-4 год. возраст.

За дете постаро од 4 години и кое може непречено да престојува повеќе денови кај одвоениот родител оптимизираното видување се состои најмалку од; 90 ноќевања годишно, 6 ноќевања месечно, два викенда месечно, меѓу кои барем шест со три и шест со две ноќевања годишно, едно деноноќие седмично, две делнични ноќевања месечно каде родителот после училиште/градинка го зема детето, преспива кај него и од кај него утредента право на училиште/градинка, еден дневен престој седмично или два месечно доколку го користи делничното ноќевање кое содржи и дневен престој, половина од, за детето и одвоениот родител, значајните денови во годината како празници, родендени, слави, 35 дена летен годишен одмор, 10 дена зимски годишен одмор, значајни моменти и две непланирани деноноќија годишно.

Доколку родителите не се договорат за распределбата на количината на деновите, тоа го прави центарот во договор со одвоениот родител и детето.

Доколку сместувачкиот родител, неосновано прави напори детето да се гледа со одвоениот родител помалку од ова количество или го попречува или ограничува контактот со одвоениот родител, се смета за несовесен родител и центарот ќе го испрати на советувашиште за раст и развој.

Одвоениот родител има приоритет на избор кои денови и како ќе се гледа со детето. *“ (Со оваа одредба на Одвоениот род. на некој начин му се компензира неправдата што детето му е одземено за да не дојде до дискриминација на еден од родителите.)*

Според мислењето од МТСП 10-7870/5 од 19.12.2011 со кое се предлага предлозите 4,5 и 6 да бидат опфатени со закон.

Нов Член 80-г

Најдобро е детето да биде во контакт со физички одвоениот родител постојано по можност секој ден, особено во раната возраст. Контактот подразбира, гледање, дружба, престој, комуникација по телефон или интернет, размена на информации. Детето би требало по половина од своето слободно време да го поминува со секој од родителите.

Доколку детето и одвоениот родител сакаат да се гледаат почесто, дружат и престојуваат подолго од она што е пропишано во решението или спогодбата, родителот кај кого детето физички е сместено и неговите роднини треба да го поддржуваат тоа.

Сместувачкиот родител треба да има поголема толеранција, разбирање и кооперативност кон одвоениот родител, детето и нивниот однос.

Став 1, 2 и 3 од овој член, како универзални и општи препораки и поуки, се ставаат во секое решение.

Доколку центарот смета дека во најдобар интерес на детето е да се ограничи видувањето на дете со родител и решението не смее да има општи препораки и поуки од став 1, 2 и 3, случајот го праќа на суд.

Доколку поради реална ситуација, во одреден период или посебни ситуации, како возраста на детето, работата или местото на живеење на одвоениот родител, здравје, финансиски причини, не е возможно да се придржуваат до став 1 и 2, во решението се ставаат посебни препораки и поуки за тој период или во такви ситуации, за секој поединечен случај посебно, како е најповолно за детето, во зависност од реалната ситуација и можностите на физички одвоениот родител. Посебните препораки и поуки не смеат да се косат со универзалните (оштите), туку само ги надополнуваат со моменти од реалната ситуација.

Нов Член 80-д

Родителот кај кого детето е сместено го носи детето во домот кај другиот родител, на место во близина на домот или работата, каде ќе каже одвоениот родител. Одвоениот родител го враќа детето во домот кај другиот родител или го носи право на училиште/градинка. Може и обратно ако така се договорот.

Исклучоци од став 1 се дозволени во посебни услови како возраста на детето, или многу големата имотна, материјална и финансиска разлика помеѓу родителите, дистанцата на местата на живеење на родителите, меѓусебен договор и согласност на детето.

Доколку одвоениот родител се чувствува дискриминиран што детето не му е доделено нему, се разгледува опцијата да му се надомести со тоа што родителот становник ќе биде задолжен да го носи и зема детето.

Доколку помеѓу родителите има било каква нетрпеливост, се разгледува можноста детето да се зема од установа, училиште/градинка и да се враќа таму.

Времето за превоз не се смета за време поминато со одвоениот родител.

Забрането е на детето да му се кажуваат епитети за другиот родител, да му се наметнува што да каже, како да каже, што да направи како да направи, да се инструира, индоктринира или да му се наметнуваат било какви идеи за, или очекувања од, другиот родител.

Детето се испраќа со нежни емоции, разбирање, благодарност во срцето, благопријатен израз на лицето и со фини зборови во стил „Убаво да си поминеш со ... (татко ти/мајка ти)“.

Одредбите од овој член се ставаат и во решението од центарот и одлуката на судот.

Додека не се донесе решение или судска одлука, видувањето на детето со одвоениот родител се врши според оптимизираното видување. *(Со конкретни законски одредби да се заштити детето во чувствителниот период на развод.)*

Нов Член 80-ѓ

Секогаш кога родителот со кого детето физички живее, не е во можност да биде со детето или да му даде квалитетно внимание, треба да му го даде на чување на другиот родител. Доколку и тој не е во можност да го чува или дружи, тогаш детето се дава на трети лица.

Децата, во зависност од нивната возраст, не би смеело да се оставаат сами во временски интервал не соодветен за нивната возраст.

Во маалото каде детето живее, во зависност од возраста, одвоениот родител може во слободното време на детето да го повика да се дружат во околината, дури и кога другиот родител е дома.

Дозволен се непланирани видувања што по својата природа не можат да се надоместат. *(како што е одење на некоја посебна претстава или театар за деца, роденден, фестивал, концерт, натпревар и сл.)*

Доколку детето и родителот, во договореното или одреденото време, оправдано не можат да бидат заедно, тоа се надоместува претходните или наредните денови.

Решението не попречува детето и родителот да се гледаат почесто и престојуваат подолго доколку самите сакаат. Родителот со кого детето живее е должен да го поддржува тоа. Физички одвоениот родител нема право да ја злоупотребува оваа слобода.

Родител кој неосновано го остава детето без, или го користи за пресметка со, другиот родител, не е добар родител и ќе биде повикан на одговорност.

Доколку некој сака или смета дека треба да го редуцира видувањето на детето со Одвоениот родител треба да поведе посебна постапка за намалено видување на дете со родител, од оптимизираното. *(Ова е предвидено за да го подзаштити детето во случаи кога едниот родител се обидува детето да го остави без другиот родител, неговата улога, фигура, авторитет и топлина. За да го осакати детето ќе треба да носи лична одговорност, да се помачи и да го докаже. Многу е важно постапката за намалено или ограничено видување да биде засебна и правно да не се спојува со разводот и постапката за распределбата на живеењето на детето и видување со одвоениот родител.)*

Нов Член 80-е

Доколку родител го напушти заедничкиот дом и притоа без согласност од другиот родител го земе детето, должен е да го носи детето на видување со другиот родител и самиот да го зема назад според оптимизираното видување до донесување на решение од центарот или судска одлука. Доколку родителот кај кого се наоѓа детето не се придржува до ова, центарот ќе му го одземе детето по итна постапка и ќе го додели на другиот родител.

Промена на местото на живеење на дете до 14 год. возраст во друга општина или земја, поради разделба на родителите, само со согласност на двата родитела или со судска дозвола.

Сега како се законите, ако таткото даде согласност за детето да има пасош, автоматски се смета дека дал согласност да ја напушти земјата заедно со мајката.

Ако родител си го присвои детето како само да е негово или негова сопственост, додека траат управните, жалбените и судските постапки го отуѓува детето од другиот родител.

Нов Член 80-ж

„Министерството за труд и социјална политика, центрите за социјална работа и судовите водат грижа за заштита од дискриминација и родовата еднаквост во заедниците при доделување на пост-разводното родителство и видување на дете со одвоениот родител.“

Во Конвенцијата за елиминирање на сите форми на дискриминација на жените, во членовите 5 и 16, се вели дека државите – членки ги преземаат сите погодни мерки преку кои се промовира концепт на семејно воспитување кој во себе го опфаќа и правилното сфаќање за мајчинството како општествена функција, и истовремено подразбира и заедничка одговорност и еднакви права на мажите и жените во подигањето и развојот на децата, без оглед на брачниот статус, настојувајќи во сите случаи да мора, пред сè да се води сметка за интересите на детето. Последново е опфатено и со член 3 од Конвенцијата за правата на детето. Не смее да се дозволи интересите на децата да бидат ставени во втор план. На децата треба да им се овозможи непречено движење од едно домаќинство во друго, при тоа да се чувствуваат добро.

Траума е за детето кога го носат по институции. Кој може да го заштити детето од родителите и институциите, освен јасни и недвосмислени законски одредби донесени од Собранието на Република Македонија.

Член 29

Во член 81 во ставовите 1 и 2 зборовите „чување и воспитување“ се заменуваат со зборот „сместување“. *(Бидејќи чувањето, особено воспитувањето им припаѓа и на двата родитела и по развод.)*

Член 30

Во член 82 се додава став 2

Уредување на физичкото сместување и личните контакти со детето во случај на развод може центарот да врши и за време на брак и заедничко живеење, по барање на родител кој се сомнева дека можеби ќе дојде до развод. Тоа решение важи до судска одлука.
(Ова е многу поволно за децата, да се подзаштитат од траумата во кризните и преодните периоди на разводот.)

Член 31

Во член 85 се додава став 2

Доколку дете не сака да се гледа со еден родител, центарот ги праќа двата родитела на индивидуална, семејна или групна психотерапија, консултации или правци за личен раст и развој се додека детето не ја надмине таа состојба.
(Според докторска дисертација на д-р Драгана Батиќ.)

Член 32

Член 87 се менува и гласи:

Центарот за социјална работа со решение може времено да го одземе детето од едниот да го довери на чување воспитание на другиот родител, на некое друго лице или на соодветна установа, кога родителите, односно родителот кај кого детето живее го запостави детето во поглед на чувањето воспитанието или кога постои сериозна опасност за неговиот правилен развој и одгледување.

Центарот за социјална работа може да поведе истрага за родителот кој подолго од три месеца не давал издржување за детето, преземе мерки да ги подмири обврските или на судот да му предложи мерки како издржувањето да биде извршено.

Центарот за социјална работа ќе донесе решение со кое, на родителот кај кого детето е доверено на физичко сместување, ќе му наложи да го почитува правото на одржување на лични односи и непосредни контакти со детето на постојана основа, доколку неоправдано повеќе од три пати непрекинато, не ја почитувал спогодбата за родителство, пресудата или решението на центарот за социјална работа.

Центарот за социјална работа може да донесе решение со кое ќе го даде детето на престој кај родителот на кого детето не му е доверено на чување и воспитание одреден временски период, но не подолго од 3 месеца, доколку повеќе од два пати едно по друго другиот родител неоправдано не ја почитувал спогодбата, пресудата или решението.

Родителите ги чуваат децата. Доколку и двата родитела не се во состојба да го чуваат детето на дневна основа, тогаш се дава на чување на трети лица.

Центарот за социјална работа ќе поведе постапка пред надлежните органи доколку одвоениот родител во рокот определен со спогодбата или решението не го вратил детето или неоправдано го задржал многу подолго од времето определено во спогодбата или решението или го однел во непознат правец.

Центарот за социјална работа ќе донесе решение со кое времено ќе го довери детето на одвоениот родител, трето лице или ќе го смести во друго семејство или во соодветна установа, како последен избор, доколку има сознанија дека се нарушени партнерски односи на родителите, кои штетно се одразуваат врз развојот на детето, или на барање на детето.

Со одземањето на детето не престануваат другите права, должности и одговорности на родителите спрема детето. Кога детето е сместено кај трети лица, двата родитела се должни да даваат издршка.

Во случаите од ставовите 1,2,3,4,5,6 и 7 на овој член, Центарот за социјална работа ги задолжува родителите да посетат соодветно советуваиште.

По престанок на причините поради кои детето одземено од родителите, Центарот за социјална работа, со решение ќе го врати детето кај родителите, доколку детето се согласи.

Член 33

Член 90 се менува и гласи:

„На родителот кој ја злоупотребува родителската улога или грубо ги занемарува вршењето на родителските должности, по прибавено мислење од центарот за социјална работа, му се одземаат или ограничуваат родителските права со решение на судот, во вонпроцесна постапка. Притоа родителот е должен да го издржува детето.

Како злоупотреба или грубо занемарување на родителските должности во смисла на ставот 1 од овој член, ќе се смета ако родителот:

- го злоупотребува детето за пресметки со другиот родител;
- поднесе лажна пријава или информации дека другиот родител го злоупотребува детето или родителската улога;
- лажно (писмено) пријави семејно насилство;
- самиот се обидува да ги попречи или ги попречува личните односи и непосредните контакти на постојана основа со другиот родител, или со лажни искази и докази го наведува центарот или судот да го направи тоа;
- ненаменски ја троши издршката за детето
- ненаменски ги троши семејните средства

- спроведува физичко, психичко, ментално, духовно, душевно, социјално, или емоционално насилство над детето, или со лажни искази и докази го наведува центарот или судот на институционално насилство;
- полово го искористува детето;
- го присилува детето на работа која не одговара на неговата возраст;
- му дозволува на дете употреба на алкохол, дрога или други психотропни супстанции;
- го наведува детето на општествено неприфатливи поведенија;
- го напушти детето или подолго од три месеца не се грижи за детето,
- ако на кој било друг начин грубо ги крши правата на детето.

На родителот може да му биде одземени или ограничени родителските права во поглед на сите деца или во поглед на некое од нив или да му биде наложено да постапи како е во најдобар интерес на детето, според детето.

Одземање или ограничување на родителските прва и должности може да се направи и по барање на детето.“

Член 34

Во член 91 став еден после зборот „одземање“ се додаваат зборовите „или ограничување“, а после зборовите Другиот родител“ се става запирка и се додава зборот „детето“,

Член 35

Во член 92 после зборовите „може да поднесе родителот“ се става запирка и се додава збор „детето“.

Член 36

Се додава член 94-а

Двајцата родителите се должни да го издржуваат детето доколку им биде одземено по сила на закон или по сопствена слободна волја на детето биде вдомено кај роднини, пријатели, семејство за згрижување или во установа.

Владата на РМ донесува Уредба за условите и начинот на згрижување на дете во ризик.

(Член 94-а постоел бил избришан сега се предлага нов)

Член 37

Во 94-б се додаваат ставови 4,5,6,7,8 и 9.

Семејно насилство е било каков инцидент или знаци на инциденти кои потекнуваат од господарење, принудување и/или заканувачко однесување, насилство или злоупотреба од страна на лице со наполнети 16 години со кое се или биле интимни партнери или од членови на семејството, без оглед на полот или сексуалната определба и ориентација.

Злооставувањето може да биде: психолошки, физички, сексуално, финансиски, социјално и емоционално.

Господарење се постапки што го прават другото лице потчинето и/или зависно, што се прави на начин што го остава без поддршка, го искористува него и неговите ресурси за лична добивка, го лишува од средствата потребни за независност, спротивставување, избегнување и управување со секојдневното однесување.

Принудување е постапка или знаци на постапки кои укажуваат на напад, закана, понижување, заплашување или друго лошо постапување што се користи да и се наштети, да се казни, да ја исплашат жртвата или да ја натераат да прави нешто против нејзина волја.

Во семејно насилство спаѓаат и подривање на честа и угледот, обрежување на женски гениталии и принудување на брак.
Горните одредби се позајмени од новата Британска дефиниција за семејно насилство. The UK Government has announced a new definition of domestic violence, to cover domestic violence and abuse. The new definition will be implemented by March 2013.

Немање секс во брак може да се смета за сексуално вознемирување или злоставување доколку брачниот другар кој не сака да има секс во бракот не му дозволува на сопругникот да има секс надвор од бракот.

(Сексуална определба е што се чувствувааш. Сексуална ориентација е каков пол сакаш да ти е партнерот.)

Член 38

Во член 94-е се додава точка 12):

12) да забрани користење на зборови, фрази, реченици, теми на разговор, гестикулации и постапки што вознемируваат некој член на семејството или ги повредуваат неговите чувства. Да го ограничи пристапот до детето, или начинот на однесување кон него.

Член 39

Во член 94-ж се додава став 3

„Предлог за дете може да поднесе и роднина, воспитувач, установа, граѓанин или самото.“

Член 40

Во член 94-з после зборот „Привремената“ се додава зборот „судска“.

Во ставот два после зборовите „истекот на мерката“ се додаваат зборовите „од став еден“.

Се додава и став 3

„Привремената мерка за заштита од семејно насилство до три месеца може да издаде центарот.“

Член 41

Во член 124 се додава нов став 3

„Старателство се дава и на деца кои времено или трајно не сакаат да живеат со своите родители. Родителите на тоа дете подеднакво се должни да плаќаат издршка за детето.

Ставот 3 станува став 4.

Член 42

Член 195 се менува и гласи:

Во спорот на родителите околу издржувањето на детето, судот како придонес за издржување на детето на родителот на кого детето му доверено на физичко сместување, ќе ги цени работата грижата на тој родител кој ги внесува во воспитанието подигањето на детето, и овозможувањето и поддршката на детето да остварува лични односи и непосредни контакти со другиот родител на постојана основа.

Член 43

Во член 197 се додава став 3

„На барање на родител, центарот може да изврши увид за ненаменско користење на издршката за дете од другиот родител, да наложи тоа да се коригира или за тоа да го извести судот.“

Член 44

Во членовите 222, 229, 247, 253, 254, 259, 264 и 276 зборот „процесната“ се заменува со зборот „парничната“.

(Сега како да не важи Законот за парничната постапка, центрите ги кријат документите од странките и до судот доставуваат нереална слика бидејќи родителите немале точна слика што доставила другата страна.)

Член 45

Во член 222 се додава став 2:

„Доколку самите не можат да се спогодат, примена на законот за медијација е задолжителен сè додека не се исцрпат сите шанси за меѓусебна спогодба, подржано од советувашишта.“

Член 46

Во член 230 се додава став 5:

„Судот не може да отпочне со работа додека не се достават докази кои укажуваат дека после интензивна непрекината медијација странките не се спогодиле, ги исцрпили сите шанси за спогодба, и со медијатор и советувашиште работеле најмалку по 100 часа за секое прашање посебно.“

Член 47

Во членот 272 точката се заменува со запирка и се додаваат зборовите: „но е должен сите аргументи во интерес на децата да ги земе предвид и да ги достави на двете страни.

Се додава став 2:

„Доколку родителите се завадени, или детето сака, интересите на детето пред суд може да ги застапува Детски правобранител *(засега го немаме)*, овластена невладина организација или адвокат доделен од државата.“

Член 48

Надлежните органи, второстепеното одлучување, судот, други лица што вршат јавни овластувања и родителите во своето работење постапуваат и по меѓународните конвенции ратификувани од Република Македонија и по подолу наведените акти:

- Конвенцијата за правата на детето,
- Конвенцијата за елиминирање на сите форми на дискриминација на жените,
- Универзална декларација за правата на човекот,
- Меѓународниот пакт за економските, социјалните и културните права,
- Меѓународен пакт за граѓанските и политичките права,
- ЕУ Конвенција за заштита на човековите права и основните слободи,
- Конвенција за заштита од семејно насилство (Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence)
- ЕУ Конвенција за контакт со дете (Convention on Contact concerning children)
- Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse
- European Convention on the exercise of children's rights
- European Convention on recognition and enforcement of decisions concerning custody of children and on restoration of custody of children
- European Convention on the legal status of children born out of wedlock
- European Convention on the Adoption of Children (Revised)
- Convention on protection of children and co-operation in respect of intercountry adoption

- Convention on the civil aspects of child abduction
- Convention on Jurisdiction, applicable law, recognition, enforcement and co-operation in respect of parental responsibility and measures for the protection of the children

(Ова е пандан на Член 4 став 1 од Законот за општата управна постапка, Сл. весник на РМ 51/2011, соодветно се вметнува во Законот за семејството.)

Член 49

Се додава нов Член 295:

Одредени термини во овој закон го имаат следното значење:

Животен сопатник, сопружник или брачен другар е лице кое решило да си создаде ново семејство и нова среќа со брачен другар.

Воспитување е процес на раст и развој во атмосфера што ја даваат родителите и општеството до осамостојување.

Контакт подразбира било која форма на комуникација и престој на дете со физички одвоен родител, нивни природни или законски роднини, лице со кое детето живеело, е или било блиско, доставување на информации за детето кон нив и обратно. *(дефиниција од ЕУ Конвенцијата за контакт со дете)*

Сместувачки родител (становник) е родителот кај кого детето после развод е физички сместено да живее во исто домаќинство. *(Термин од Конвенцијата за правата на детето)*

Одвоен родител е родителот кој физички не е постојано сместен со своето малолетно дете во исто домаќинство.

Еднакво пост-разводно родителство се смета кога детето поминува речиси подеднакво време со двата родитела после развод, но не помалку од една третина.

Задоволително пост-разводно родителство се смета кога детето поминува барем половина од своето слободно време или една четвртина од вкупното време со одвоениот родител, зависно што е поповолно за него.

Социјалното насилство во зависност од сериозноста во поглед на последиците што настанале или што може да настанат врз жртвата се делат на: десоцијализација, асоцијализација и антисоцијализација.

Десоцијализација значи дека врз жртвата (детето) се правени такви постапки што го остава само, осамено, го прави без друштво или недруштвен, несамостоен, патолошки зависен од друг(и), или, дури и како возрасен, неснаодлив (неспособен) самиот да се справува со предизвиците на животот. Социјално здрав човек едновременно е (доволно) и друштвен и самостоен.

Асоцијализација значи дека врз жртвата се правени такви постапки што го направиле непријатен за друштво. На другите во неговата околина им предизвикува непријатни чувства и моменти. Правно гледано, не се сериозна закана за околината, иако можеби има декаденција, но можат да бидат вистинска напаст за емоциите и убавото расположение, и да предизвикуваат душевна болка, скрб, психолошки трауми и стрес.

Антисоцијализација значи дека врз жртвата се правени такви постапки што го прави (детето) антисоцијално односно опасно за општеството, особено кога ќе порасне. Антисоцијалните се крајно деструктивни и се сериозна закана за друштвото. Како последица им останало наталожен бес, патолошка недоверба во другите, низок степен на фрустрација, неможност да си го одложи задоволството (или задоволувањето на потребата). Прави деликвенти, брутално се заканува, тепа, убива, силува, монтира процеси, на друг начин загорчува туѓи животи и сл.

Фидбек е повратна порака. Кога некој ќе се пожали на некави тегоби или непријатна ситуација која му се случила, дури и да е субјективно, соговорникот е должен да го сослуша, да покаже разбирање, да сподели, сочувствува со него и каже какви сочувства тоа побудило во него или да раскаже за своја слична ситуација и чувства. Дозволен е само позитивен фидбек. Не се дозволени критики, коментари, проценки, реплики и совети.

Социјалното насилство може да биде **институционално**, кога тоа врз детето го прават институциите, и **семејно**, кога го прават родителите или старателите.

Кога едниот родител го остава детето без другиот родител и неговиот авторитет, заштита и топлина, односно го остава детето без татковство или мајчинство, или без братот/сестрата, е само еден вид **семејно социјално насилство** и не се знае колку и какви последици ќе остави врз детето. Неизвесно е, како тоа ќе се одрази на неговите деца, семејството и општеството.

Кога Центарот за социјални работи, после развод, со ригидно и премалку доделено видување го остава детето без татковство/мајчинство е **институционално социјално насилство** врз детето и семејството.

Институционално насилство е кога врз основ на закон, јавни овластувања или институционални практики, непотребно на човек му се загрозува или загорчува животот или здравјето. (Ова често се прави на децата на разведени родители.)

Член 50

Се додава нов член 296

„Владата на Република Македонија донесува Уредба за примената на Законот за семејството“.

Со оваа уредба ќе се регулираат односите помеѓу институциите, ќе се транспонираат и појаснат одредби од меѓународните конвенции, ќе се опфатат прашања што не се опфатени со законот, а се битни за функционирање на системот и др.

Член 51

Да се предвидат казни за целиот Закон откако ќе се пречисти. (Бидејќи сега речиси нема казнени одредби и никој не одговара ако не се придржува до него, го прави системот и семејството нефункционални.)

Глобата, (ако може да се нарече така) родителите ја уплатуваат на банковната сметка на детето со која само тоа има право да располага од полнолетство.

Член 52

Подзаконските прописи ќе се донесат 6 месеци по стапување на сила на овој закон.

Член 53

Овој закон стапува на сила веднаш.

Список

на нови подзаконски прописи на Законот за семејство

Уредба за примената на Законот за семејството

Уредба за условите и начинот на згрижување на дете во ризик.

Правилник за здраво семејно живеење.

Правилник за психосоцијална помош на семејства во развод.

Методологијата за работа со разведени родители и нивните деца

Правилник за сместување на дете по раскинување на брак,

Правилник за контакт на дете со одвоен родител.

Правилник за постапката при утврдување на местото за сместување на дете по развод и контактот со другиот родител. (Ако не се примени Законот за парничната постапка)

Правилник за содржината и формата на решението што го издава центарот за контакт на дете со одвоен родител и мислењето што го доставува до судот при разводи.

Правилник за условите и начинот на (пред)брачното советување и условите кои треба да ги исполнуваат установите кои го вршат тоа.

Правилник за содржината на предбрачниот договор.

Правилник за медијацијата при разводи и спорови со родителство.

Прифатливо е усогласување и корекција на насловите.

Потребно е колку е можно повеќе од предлозите да влезат во закон и да се предвидат казнени одредби за да функционира во практиката. Да се предвидат казни и за не придржување до подзаконските акти.

Потребно е едновременно да се подготват подзаконските акти и да се дадат на мислење во Секретаријатот за законодавство. Она што тие ќе кажат дека е законска материја да биде ставено во законот.

Кратко појаснување за измените на Законот за семејството

Овие измени на Законот се итна мерка што ќе помогнат за намалување на семејните трагедии и доведување на семејството во душевна благосостојба без оглед на социјалниот и материјалниот статус.

Потоа следуваат:

Закон за правна заштита на семејството

Закон за заштита од семејни дисфункции

Закон за здраво семејно живеење

Со пакет мерки кои ќе вклучат измени и примена на законите за социјална заштита, детска заштита, правата на децата, еднакви родови можности и други акти и со воведување нови институционални практики ќе се придонесе за подобра општа благосостојба со приоритет на нематеријалните вредности.

Со овој закон родителите и институциите ќе бидат задолжени да ги перципираат децата, да ја земаат предвид нивната желба, волја, определба и потреба. За прв пат се опфатени конкретни права и интереси на детето внатре во семејството. Досега ниту еден закон не ги заштитил децата од психолошката траума „**Прекинување**“. Со овој закон децата се подзаштитени од ова, а кај возрасните се предочува свесност. Родителството не е само материјална издршка, тоа е многу повеќе од тоа.

Целта е правата и интересите на детето јасно да бидат опишани со закон, за сите оние што ги спроведуваат да се придржуваат до закон, а не да постапуваат со децата само по сопствено убедување или толкување. (Член 3 од Конвенцијата, и Декларацијата за правата на детето од 1959.)

Ќе се придонесе до намалување на семејни трагедии, насилства и криминал со подобра социјална политика за семејството како институција и бракот како темел и столб на семејството и општеството.

Измените на законот за семејството се прилагодени на природата на човекот, постмодернизмот, времето и условите во кои живееме и кои допрва доаѓаат. Дава слика на современ брак и семејство со општествени, морални, духовни и душевни вредности кои ќе допринесат за создавање на душевна благосостојба во семејствата без оглед на материјалниот и социјалниот статус, што самото по себе ќе предизвика зголемување на natalitetot.

Владата на својата седницата на 11.02.2012 ја прифати иницијативата на Здружението, за здраво и квалитетно пост-разводно родителство, и побара предлог-решенија. За таа цел доставуваме Предлог „Закон за измени и дополнувања на Законот за семејството“.

Здружение „Емоционално здраво детство“ - Скопје

Претседател

Влатко Поповски

13 ноември 2012